

Kamil Łakomy

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

ORCID: 0000-0003-0997-2618

kamlak@amu.edu.pl

**Odpowiedzialność karna i dyscyplinarna nauczyciela
akademickiego za ten sam czyn.
Rozważania na temat zbiegu odpowiedzialności penalnej
nauczyciela akademickiego**

Criminal and disciplinary liability of academic teachers for a single act:
Considerations on the concurrence of penal liability of academic teachers

Abstract: The aim of the article is to analyse the theoretical basis for resolving the concurrence of criminal and disciplinary liability of an academic teacher for a single act. In the absence of an explicit resolution of this issue by the legislature, the research problem is whether imposing criminal liability on an academic teacher for a given act excludes disciplinary liability. The analysis was carried out based on the systemic justification for introducing disciplinary liability and the theoretical legal concepts of resolving concurrent penal liability for a single act. The conclusions indicate that criminal and disciplinary responsibility pursue qualitatively different goals; thus, it is reasonable to assume that they are independent in this area.

Keywords: criminal liability, disciplinary liability, concurrence of liability, university teacher, higher education

Abstrakt: Przedmiotem artykułu jest analiza teoretycznych podstaw rozstrzygnięcia zbiegu odpowiedzialności karnej i dyscyplinarnej nauczyciela akademickiego za ten sam czyn. Wobec braku jednoznacznego rozstrzygnięcia tej kwestii przez ustawodawcę problemem badawczym jest pytanie o to, czy wymierzenie odpowiedzialności karnej nauczycielowi akademickiemu za dany czyn wyłącza odpowiedzialność zawodową. Rozważania przeprowadzone zostały w oparciu o systemowe uzasadnienie wprowadzenia odpowiedzialności dyscyplinarnej oraz teoretyczno-prawne koncepcje rozstrzygnięcia jednoczynowego zbiegu odpowiedzialności penalnej. Wnioski analizy wskazują, że odpowiedzialność karna i dyscyplinarna realizują jakościowo inne cele, wobec czego zasadne jest przyjęcie tezy o ich niezależności w analizowanym obszarze.

Słowa kluczowe: odpowiedzialność karna, odpowiedzialność dyscyplinarna, zbieg odpowiedzialności, nauczyciel akademicki, szkolnictwo wyższe

1. Wprowadzenie

Popęlnienie przez nauczyciela akademickiego¹ czynu, który wypełnia znamiona typu czynu zabronionego może wiązać się z przypisaniem odpowiedzialności karnej na zasadach określonych w Kodeksie karnym². Nietrudno wyobrazić sobie jednak sytuację, w której to samo zachowanie nauczyciela akademickiego może podlegać ujemnej ocenie nie tylko z perspektywy prawa karnego *sensu stricto*, lecz także innego rodzaju reżimu odpowiedzialności penalnej³,

¹ Zgodnie z art. 112 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (dalej jako: PSWiN), t.j. Dz.U. 2022, poz. 574, ze zm. nauczyciel akademicki jest pracownikiem uczelni. Z kolei art. 113 PSWiN stanowi, że nauczycielem akademickim może być osoba, która posiada kwalifikacje określone w ustawie i statucie uczelni, nie została ukarana karą dyscyplinarną, o której mowa w art. 276 ust. 1 pkt 7 i 8 PSWiN i spełnia wymagania określone w ustawie (m.in. w art. 20 PSWiN).

² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, t.j. Dz.U. 2021, poz. 2345, ze zm.

³ Na potrzeby niniejszej pracy przez prawo penalne należy rozumieć nie tylko normy prawnokarne przewidujące odpowiedzialność za czyny zabronione pod groźbą kary, bezprawne, zawinione oraz społecznie szkodliwe (występujące np. w kodeksie karnym, czy też w kodeksie wykroczeń), wymierzaną w postępowaniu sądowym, ale także normy prawne, których celem głównym lub ubocznym jest wymierzenie dolegliwości (represji) w postępowaniu pozasądowym przez umocowany do tego organ. W odniesieniu do odpowiedzialności dyscyplinarnej wypada wskazać, że jej przypisanie następuje w związku z przekroczeniem zasad deontologii zawodowej, zaś celem – oprócz funkcji represyjnej – jest zapewnienie prawidłowego wykonywania zasad publicznych przez właściwe organizacje. Zob. L. Dziewięcka-Bokun, *Sankcja prawna w prawie administracyjnym*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji. Prawo” 1972, nr 169, s. 46; R. Giętkowski,

prowadzącej do wymierzenia określonej prawem dolegliwości, jaką jest odpowiedzialność dyscyplinarna. Zgodnie bowiem z art. 275 ust. 1 PSWiN nauczyciel akademicki podlega odpowiedzialności za przewinienie dyscyplinarne stanowiące czyn uchybiający obowiązkom nauczyciela akademickiego lub godności zawodu nauczyciela akademickiego. Przykładem zachowania, które wypełnia jednocześnie znamiona przewinienia dyscyplinarnego, jak i znamiona czynu zabronionego, jest przestępstwo określane mianem plagiatu. Czyn ten, polegający na przywłaszczeniu sobie autorstwa albo wprowadzeniu w błąd co do autorstwa całości lub części cudzego utworu albo artystycznego wykonania, stanowi bowiem przestępstwo z art. 115 ust. 1 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych⁴, jak i przewinienie dyscyplinarne nauczyciela akademickiego, o którym mowa w art. 287 ust. 2 pkt 1 PSWiN.

W związku z powyższym postawić należy pytanie, w jaki sposób kształtuje się problematyka zbiegu podstaw odpowiedzialności penalnej (represyjnej) wobec nauczyciela akademickiego, którego czyn wypełnia jednocześnie znamiona przestępstwa i deliktu zawodowego. Innymi słowy, celem niniejszego opracowania będzie próba uzasadnienia tego, że przypisanie odpowiedzialności karnej nauczycielowi akademickiemu w wyżej opisanych warunkach nie wyłącza możliwości pociągnięcia tegoż do odpowiedzialności dyscyplinarnej. Pozytywna weryfikacja tak postawionej tezy wymaga jednak bliższego przeanalizowania podstaw systemowych oraz teoretyczno-prawnych w zakresie problematyki zbiegu analizowanych reżimów odpowiedzialności prawnej. W szczególności istotne będzie wskazanie, że jednoczesne poniesienie konsekwencji prawnych na gruncie prawa karnego, jak i odpowiedzialności zawodowej, uzasadnione jest odmiennymi celami, jakie realizują oba reżimy odpowiedzialności penalnej. Rozważania przeprowadzone w relewantnym zakresie będą oparte na wykładni przepisów regulujących zasady ponoszenia odpowiedzialności dyscyplinarnej przez nauczycieli akademickich oraz teoretyczno-prawne rozważania dotyczące wielości ocen prawnych w przypadku naruszenia jednym czynem wielu norm

Odpowiedzialność dyscyplinarna w prawie polskim, edu-Libri, Gdańsk 2013, s. 61; I. Grochowalska, *Odpowiedzialność dyscyplinarna i porządkowa*, [w:] J. Borkowska (red.), *Odpowiedzialność urzędnika administracji publicznej. Odpowiedzialność majątkowa, służbowa, cywilnoprawna i karna*, C.H. Beck, Warszawa 2012, s. 77; W. Koziulewicz, *Stosowanie prawa karnego materialnego i procesowego w postępowaniu dyscyplinarnym w sprawach sędziów (zarys problematyki)*, [w:] L. Leszczyński, E. Skrętowicz, Z. Hołda (red.), *W kręgu teorii i praktyki prawa karnego. Księga poświęcona pamięci profesora Andrzeja Wąska*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2005, s. 456.

⁴ Zgodnie z tą normą sankcjonowaną ten, kto przywłaszcza sobie autorstwo albo wprowadza w błąd co do autorstwa całości lub części cudzego utworu, albo artystycznego wykonania, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 3. Zob. Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych, t.j. Dz.U. 2021, poz. 1062, ze zm.

sankcjonowanych prawa penalnego. Jednocześnie zasygnalizować należy, że istotnym odniesieniem do przeprowadzonej analizy z metodologicznego punktu widzenia będzie uzasadnienie systemowe obowiązywania odpowiedzialności dyscyplinarnej w polskim porządku prawnym.

2. Zbieg odpowiedzialności karnej i dyscyplinarnej nauczyciela akademickiego na gruncie przepisów ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce

Szczegółowe rozstrzygnięcie problemu badawczego zasygnalizowanego we wprowadzeniu rozpocząć należy od analizy przepisów statuujących odpowiedzialność dyscyplinarną nauczycieli akademickich mających znaczenie dla kwestii jednoczynowego zbiegu naruszonych norm sankcjonowanych. Art. 275 ust. 2 PSWiN wskazuje w tym zakresie jedynie, że odpowiedzialność dyscyplinarna nauczycieli akademickich nie wyłącza możliwości wymierzenia negatywnych konsekwencji prawnych na gruncie dyscyplinarnym lub zawodowym, jeżeli przewidują to odrębne przepisy⁵. Norma dekodowana z tego przepisu odnosi się zatem wyłącznie do podstaw rozstrzygnięcia zbiegu odpowiedzialności dyscyplinarnej lub dyscyplinarnej i zawodowej za ten sam czyn nauczyciela akademickiego. Tym samym nie rozstrzyga ona kwestii zbiegu odpowiedzialności dyscyplinarnej z odpowiedzialnością karną lub odpowiedzialnością za wykroczenia.

Brak jednoznacznego uregulowania przedmiotowej kwestii na gruncie ustawy PSWiN nie ma charakteru kompleksowego. Mianowicie w odniesieniu do studentów w art. 314 ust. 2 PSWiN ustawodawca wprost przewidział, że wymierzenie odpowiedzialności karnej za przestępstwo lub za wykroczenie nie stanowi przeszkody do wszczęcia odpowiedzialności dyscyplinarnej za ten sam czyn⁶. Tym samym można przyjąć, że w stosunku do studentów odpowiedzialność karna oraz dyscyplinarna mają charakter niezależny⁷. Mając to na względzie, stwierdzić wypada, iż ustawodawca nie rozstrzyga jednolicie

⁵ Podobnie kwestia ta została uregulowana na gruncie uprzednio obowiązującej ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym, Dz.U. 2005 Nr 164, poz. 1365, w art. 139 ust. 2. Zatem z punktu widzenia wykładni historycznej nie sposób jednoznacznie przesądzić, że w tym zakresie nastąpiła stosowna zmiana normatywna.

⁶ R. Giętkowski, *Odpowiedzialność dyscyplinarna studentów. Omówienie, przepisy, wzory pism*, edu-Libri, Kraków–Legionowo 2021, s. 18–19.

⁷ Tamże. Zob. także P. Wojciechowski, *Komentarz do art. 314*, [w:] J. Woźnicki (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2019.

problematyki zbiegu odpowiedzialności karnej i dyscyplinarnej na gruncie przywołanej ustawy. *Prima facie* wydawać się może, że przywołane rozbieżności w regulacji odpowiedzialności nauczycieli akademickich oraz studentów mogą prowadzić do wniosku o innych rozwiązaniach przyjętych w tym obszarze przez ustawodawcę.

Niemniej jednak analizowane zagadnienie jest o wiele bardziej złożone. Nie sposób uznać, że odwołanie do jednoznacznego uregulowania w art. 314 ust. 2 PSWiN, wsparte wnioskowaniem *a contrario*, stanowić powinno podstawę do przyjęcia określonych zasad jednoczynowego zbiegu przestępstwa z przewinieniem dyscyplinarnym nauczyciela akademickiego. W szczególności nie sposób przyjąć, iż brak precyzyjnego uregulowania stanowi podstawę do uznania, że ustawodawca unormował analizowane zagadnienie w sposób odmienny niż w przypadku odpowiedzialności prawnej studentów. Problematyka ta wymaga bowiem szerszej analizy zarówno teoretycznych podstaw koncepcji jedności lub wielości ocen tożsamego zachowania z punktu widzenia wielu norm sankcjonowanych, prowadzących do wymierzenia odpowiedzialności o charakterze penalnym, jak również zarysowania celów, jakie w systemie prawnym pełni odpowiedzialność dyscyplinarna nauczycieli akademickich w odróżnieniu do odpowiedzialności karnej.

Twierdzenie to jest tym bardziej zasadne, jeżeli weźmie się pod uwagę fakt różnorodnych rozwiązań normatywnych w tym zakresie, które zostały wprowadzone przez ustawodawcę do zasad wymierzenia odpowiedzialności dyscyplinarnej różnych grup zawodowych. Na marginesie wypada zasygnalizować, że na niezależność oraz równoległość odpowiedzialności karnej i dyscyplinarnej względem siebie wskazuje analiza wielu aktów prawnych⁸. I choć z reguły ustawodawca przesądza o nieakcesoryjności i autonomiczności tych reżimów, to jednak w systemie prawnym obowiązują także rozwiązania odmiennie. Jest tak między innymi na gruncie art. 8 ust. 2 ustawy – Prawo o adwokaturze⁹, który stanowi, że w przypadku, gdy czyn adwokata popełniony w ramach wykonywania obowiązków służbowych, wypełnia znamiona przestępstwa zniesławienia lub zniewagi, to odpowiada on wyłącznie za przewinienie dyscyplinarne¹⁰. Tym samym dostrzec można niejednolity sposób rozstrzygnięcia omawianej kwestii,

⁸ D. Bek, J. Hanc, A. Jaworska-Wieloch, *Odpowiedzialność dyscyplinarna w systemie polskiego prawa represyjnego*, Poltext, Warszawa 2019, s. 299–305.

⁹ Ustawa z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze, t.j. Dz.U. 2022, poz. 1184, ze zm.

¹⁰ D. Bek, J. Hanc, A. Jaworska-Wieloch, *Odpowiedzialność...*, tamże.

co wobec milczenia ustawodawcy w przedmiotowym zakresie uzasadnia przeprowadzenie szczegółowej analizy¹¹.

3. Problematyka jednoczynowego zbiegu odpowiedzialności karnej i dyscyplinarnej nauczyciela akademickiego jako kwestia zbiegu podstaw do wymierzenia odpowiedzialności penalnej

Chociaż bardziej szczegółowe rozważania na temat charakteru odpowiedzialności dyscyplinarnej nie są niezbędne dla poniższej analizy, konieczne wydaje się zasygnalizowanie, że jednym z celów postępowania dyscyplinarnego jest wymierzenie określonej prawem dolegliwości¹². Konsekwencje ponoszone przez przedstawiciela grupy zawodowej, wobec którego wymierzana jest odpowiedzialność dyscyplinarna, winny być odczuwalne w szczególności w obszarze funkcjonowania w ramach danej grupy zawodowej. Niemniej jednak stwierdzić wypada, że odpowiedzialność dyscyplinarna prowadzi do wymierzenia określonej represji. Niewątpliwie jest to odpowiedzialność, która ma charakter niezależny i samoistny. W istocie jej wymierzenie odbywa się co do zasady na drodze pozasądowej, niekiedy z możliwością pewnej kontroli sądowej. Jednocześnie, pomimo złożonego charakteru, jest ona zbliżona do

¹¹ Warto w tym miejscu odnotować, że art. 278 ust. 7 PSWiN wskazuje, że komisje dyscyplinarne są związane wyłącznie skazującym wyrokiem sądu oraz opinią do spraw etyki w nauce PAN. Niemniej jednak, przywołany brak samodzielności w kontekście wyroku skazującego odnosi się wyłącznie do faktu stwierdzenia popełnienia przestępstwa, nie przesądzając przy tym jednoznacznie kwestii odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczyciela akademickiego. W doktrynie podnosi się wprawdzie, że nauczycielem akademickim może być osoba, która nie była skazana prawomocnym wyrokiem karnym za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe (art. 113 pkt 3 w zw. z art. 20 ust. 1 pkt 3 PSWiN), co każdorazowo w takiej sytuacji prowadzi do konieczności wyłączenia sprawcy takiego przestępstwa z możliwości wykonywania zawodu. Wydaje się, że przywołana regulacja nie rozwiązuje omawianej kwestii w sposób jednoznaczny, albowiem poza zakresem jej normowania pozostaje kwestia wymierzenia odpowiedzialności dyscyplinarnej w przypadku jej jednoczynowego zbiegu z przestępstwem nieumyślnym. Por. D. Bek, J. Hanc, A. Jaworska-Wieloch, *Odpowiedzialność...*, s. 303.

¹² Zob. P. Józwiak, *Wstęp do rozważań na temat aksjomatycznej podstawy zbiegu przestępstw i deliktów dyscyplinarnych w służbach mundurowych*, [w:] P. Józwiak, K. Opaliński (red.), *Zbieg odpowiedzialności dyscyplinarnej z innego rodzaju odpowiedzialnością o charakterze represyjnym w służbach mundurowych*, Piła 2014, s. 97 i n.; tenże, *Odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie*, Wydawnictwo Szkoły Policji w Pile, Poznań 2014, s. 252–260; T. Sroka, *Przestępstwo jako przewinienie dyscyplinarne w perspektywie celów postępowania dyscyplinarnego wobec studentów*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2011, nr 1, s. 138–140; por. R. Giętkowski, *Odpowiedzialność dyscyplinarna...*, s. 89 i n.

odpowiedzialności penalnej¹³. Twierdzenie to wspiera między innymi fakt, że w odniesieniu do odpowiedzialności dyscyplinarnej wielu grup zawodowych ustawodawca nakazuje odpowiednie stosowanie przepisów kodeksu karnego czy też kodeksu postępowania karnego.

Jednakże rozstrzygnięcie kwestii relacji, w jakiej pozostają między sobą przestępstwo oraz przewinienie dyscyplinarne, nie jest oczywiste, w szczególności wobec braku jednoznacznego uregulowania przedmiotowej kwestii na gruncie odpowiedzialności nauczyciela akademickiego. W każdym razie analiza tego zagadnienia z uwagi na systemową bliskość odpowiedzialności dyscyplinarnej i karnej wymaga odwołania się do podstaw rozstrzygania jednoczynowego zbiegu norm sankcjonowanych, obowiązujących na tle systemu prawa karnego.

Niewątpliwie jako słuszne jawi się stwierdzenie, że polski system prawny nie przewiduje jednolitych zasad rozstrzygania zbiegu różnego rodzaju reżimów odpowiedzialności polegającej na wymierzeniu dolegliwości. Wobec tego rozważania dotyczące teoretyczno-prawnych ram analizowanego zagadnienia sprowadzić należy do problematyki określanej w prawie karnym mianem teorii jedności lub wielości przestępstw¹⁴. Zgodnie z teorią jedności, wysłowioną w art. 11 § 2 k.k., ten sam czyn może stanowić tylko jedno przestępstwo. Oznacza to, że na gruncie odpowiedzialności karnej *sensu stricto* wielość wartościowań tego samego zachowania sprawcy nie może doprowadzić do przypisania mu wielości odpowiedzialności prawnej na płaszczyźnie prawa karnego, a zatem wielości przestępstw. Innymi słowy, jeżeli ten sam czyn odzwierciedla wzorce normatywne czynów zabronionych, wyrażone w większej niż jedna liczbie norm sankcjonowanych, to z uwagi na treść art. 11 § 2 k.k. nie dojdzie do przypisania sprawcy takiej liczby przestępstw, ile tych wzorców zostało oddanych w ocenianym czynie¹⁵. Wobec tego przestępstwo ma charakter bytu, zachowania uzewnętrznionego, które następnie zostaje poddane prawnokarnemu wartościowaniu. Okoliczność, że byt ten może być wartościowany z perspektywy kilku norm sankcjonowanych prawa karnego nie powoduje, że na płaszczyźnie normatywnej dojdzie do rozmnożenia tego bytu do wielości przestępstw.

Rozwiązanie przyjęte na gruncie kodeksu karnego nie ma natomiast charakteru reprezentatywnego w obszarze odpowiedzialności penalnej w polskim

¹³ Por. R. Giętkowski, *Odpowiedzialność dyscyplinarna...*, s. 89 i n.; P. Wojciechowski, *Komentarz do art. 275*, [w:] J. Woźnicki (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2019.

¹⁴ P. Kardas, *Zbieg przepisów ustawy w prawie karnym. Analiza teoretyczna*, Wolters Kluwer, Warszawa 2011, s. 246 i n.; J. Majewski, *Zbieg przepisów ustawy. Zagadnienia węzłowe*, [w:] R. Dębski (red.), *System Prawa Karnego*, t. 3, *Nauka o przestępstwie. Zasady odpowiedzialności*, C.H. Beck, 2013, s. 1021 i n.

¹⁵ W. Wolter, *Kumulatywny zbieg przepisów ustawy*, PWN, Warszawa 1960, s. 25.

systemie prawnym. Warto bowiem zaznaczyć, że choćby w przypadku zbiegu odpowiedzialności za przestępstwo i za przestępstwo skarbowe, ustawodawca opowiedział się za tzw. teorią wielości, przyjmując koncepcję idealnego zbiegu przepisów. Dla klarowności, jak przewiduje art. 8 § 1 k.k.s.¹⁶, jeżeli ten sam czyn będący przestępstwem skarbowym lub wykroczeniem skarbowym wyczerpuje zarazem znamiona przestępstwa lub wykroczenia określonego w przepisach karnych innej ustawy, stosuje się każdy z tych przepisów. Oznacza to, że o liczbie przestępstw lub przestępstw skarbowych, pozostających w jednoczynowym zbiegu, decyduje liczba płaszczyzn oceny normatywnej z perspektywy normy sankcjonowanej, pod które kwalifikowane może być dane zachowanie¹⁷. Innymi słowy, w takim wypadku sprawcy zostanie przypisana odpowiedzialność za tyle przestępstw lub przestępstw skarbowych, znamiona ilu typów czynów zabronionych sprawca zrealizował tym samym zachowaniem. Swoista redukcja odpowiedzialności nastąpi zaś dopiero na etapie wykonania kary. Podobnie zagadnienie to zostało uregulowane na płaszczyźnie jednoczynowego zbiegu przepisu typizującego przestępstwo i wykroczenie, o czym stanowi art. 10 k.w.¹⁸

Przyjąc zatem należy, że polski system prawny w obrębie zbiegu podstaw prawnych przewidujących wymierzenie odpowiedzialności penalnej, realizującej funkcję represyjną, nie jest jednolity co do zasad rozstrzygania zbiegu naruszonych jednoczynowo norm sankcjonowanych. Pomimo przyjęcia teorii jedności przestępstwa w ramach odpowiedzialności karnej *sensu stricto*, nie sposób ekstrapolować tego rozwiązania na cały reżim postępowań represyjnych, na co wskazują przytoczone powyżej zasady rozstrzygania zbiegu. Przeciwnie, wydaje się, że w przypadku braku jednoznacznego uregulowania przedmiotowej kwestii przez ustawodawcę, odwołać należy się do celu i charakteru danego rodzaju postępowania, prowadzącego do przypisania odpowiedzialności o funkcji represyjnej. Może bowiem zdarzyć się tak, że inkryminowane zachowanie może być różnie oceniane z perspektywy zasad i celu przypisania odpowiedzialności penalnej danego rodzaju, co uzasadnia przyjęcie teorii wielości ocen. Na takim stanowisku zdaje się stać P. Józwiak, który stwierdza, że „w polskim porządku prawnym trudno bowiem znaleźć jedną, ogólną zasadę wprowadzającą zakaz multiplikacji czynów zabronionych poprzez multiplikację ocen. Dlatego też za obowiązujące należy uznać rozwiązanie oparte na modelu tzw. „idealnego zbie-

¹⁶ Ustawa z dnia 10 września 1999 r. Kodeks karny skarbowy, t.j. Dz.U. 2022, poz. 859, 1301.

¹⁷ L. Pohl, *Prawo karne. Wykład części ogólnej*, LexisNexis, Warszawa 2012, s. 216–218; *tenże, Komentarz do art. 11 KK*, [w:] R. Stefański (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Legalis, Warszawa 2021; M. Tarnawski, *Zagadnienia jedności i wielości przestępstw*, Wydawnictwo UAM, Poznań 1977, s. 124 i n.

¹⁸ Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń, t.j. Dz.U. 2021, poz. 2008, ze zm.

gu¹⁹. Wprawdzie autor ten zdaje się nie uzasadniać bardziej szczegółowo swojego poglądu, ograniczając się do stwierdzenia, że istnienie zakazu multiplikacji ocen prawnych wynikać może albo z konkretnego uregulowania przedmiotowej materii przez ustawodawcę²⁰, albo określonej „dyrektywy interpretacyjnej”, która wynika z rozwiązań ustawowych²¹. Poprzez to nie do końca trafne stwierdzenie przywołany autor ma na myśli (jak się wydaje) regułę kolizyjną przewidującą eliminacyjny zbieg przepisów ustawy, na podstawie której w przypadku, gdy ten sam czyn wypełnia znamiona więcej niż jednego typu czynu zabronionego, stosuje się przepis przewidujący najsurowszą karę²². W każdym razie P. Józwiak zdaje się konkludować, że wszędzie tam, gdzie ustawodawca nie przewiduje wyraźnej reguły nakazującej przyjęcie kumulatywnego lub eliminacyjnego zbiegu norm sankcjonowanych w ramach reżimu odpowiedzialności penalnej konieczne jest odwołanie się do teorii wielości i przyjęcie zbiegu idealnego.

Za podobnym rozwiązaniem optuje P. Kardas, który zastrzega, że rozstrzygnięcie kwestii zbiegu odpowiedzialności karnej i pozakodeksowej odpowiedzialności represyjnej, nazywane zbiegiem zewnętrznym przepisów, jawi się jako zagadnienie następujące najwięcej problemów natury systemowej²³. Niemniej jednak autor ten stwierdza, że w przypadku „wypełnienia przez ten sam czyn znamion przestępstwa lub wykroczenia przewidzianych w dwóch lub więcej przepisach ustawy, dochodzi do przypisania sprawcy tylu przestępstw lub wykroczeń, ile znamion typów czynu zabronionego zrealizował przez (sprawcę – K.Ł.) ten sam czyn”²⁴. Następuje to jednak z zastrzeżeniem dwóch sytuacji. Pierwsza z nich dotyczy rozstrzygnięcia zagadnienia zbiegu przepisów przez ustawodawcę, jak choćby w art. 11 § 2 k.k. Druga natomiast odnosi się do możliwości korekty konsekwencji prawnokarnych przypisanych sprawcy w wyniku zastosowanych reguł wykładni, w szczególności reguł kolizyjnych i walidacyjnych. Należy mieć tu na myśli dyrektywy interpretacyjne umożliwiające aplikację prawnokarnych reguł wyłączenia wielości ocen poprzez odwołanie do reguł egzegezy tekstu prawnego na podstawie zasady *lex specialis derogat legi generali* (reguła specjalności prowadząca do przyjęcia tzw. pozornego zbiegu przepisów ustawy) lub reguł kolizyjnych, które ze względów celowościowych umożliwiają redukcję wartościowania na poziomie wykładni normy prawnej.

¹⁹ P. Józwiak, *Wstęp...*, s. 102, przypis 23.

²⁰ Jak np. w art. 11 § 2 k.k. lub art. 6 § 1 k.k.s.

²¹ P. Józwiak, *Wstęp...*, s. 102–103.

²² Zob. art. 9 § 1 k.w.

²³ P. Kardas, *Zbieg...*, s. 177–178.

²⁴ Tamże, s. 166–168.

Chodzi tu o reguły subsydiarności oraz konsumpcji prowadzące do pomijalnego zbiegu przepisów ustawy. W każdym z tych przypadków nie dochodzi w ogóle do rzeczywistego zbiegu przepisów czy też zbiegu przekroczonych norm sankcjonowanych. Jest tak, albowiem zastosowane reguły, o których pisze przywołany autor, prowadzą do wniosku, że w istocie sprawca naruszył jedną normę sankcjonowaną, zaś intuicyjnie przyjmowany zbieg ma charakter niewłaściwy (nieuwzględniany, pomijalny bądź pozorny).

Jednocześnie w ocenie P. Kardasa rzeczono reguły wyłączania wielości ocen znajdują zastosowanie każdorazowo w przypadku jednoczynowego zbiegu przepisów²⁵. Oznacza to możliwość zastosowania wskazanych powyżej reguł niezależnie od tego, czy ustawodawca opowiedział się za rozstrzygnięciem kwestii zbiegu norm sankcjonowanych zgodnie z teorią jedności czy też teorią wielości, a zatem idealnego zbiegu przepisów²⁶. Wynika to z faktu, że ustalenie zasad rozstrzygnięcia zbiegu przepisów czy też zbiegu norm sankcjonowanych na podstawie jednej z przywołanych teorii, wymaga wpięrcw ustalenia, że do rzeczonoego zbiegu w ogóle doszło. Wniosek taki będzie natomiast zasadny dopiero po przeprowadzeniu wykładni z uwzględnieniem wszelkich zasad i dyrektyw interpretacyjnych, w tym reguł walidacyjnych odnoszących się do wyłączania wielości ocen. Ostatecznie więc możliwość zastosowania mechanizmów redukcyjnych przy zastosowaniu reguł wykładni tekstu prawnego poprzedza w procesie przypisania odpowiedzialności karnej zastosowanie określonych zasad rozstrzygania zbiegu norm sankcjonowanych danego reżimu odpowiedzialności penalnej. A zatem, teoretycznie rzecz ujmując, przyjęcie poglądu P. Kardasa za zasadny może prowadzić do wniosku, że kwestia zbiegu odpowiedzialności karnej z odpowiedzialnością dyscyplinarną nauczyciela akademickiego może zostać rozstrzygnięta już na etapie zastosowania reguł wyłączania wielości ocen. Dopiero przesądzenie braku możliwości zastosowania tych mechanizmów redukcyjnych uzasadnia konieczność odwołania się do

²⁵ P. Kardas, J. Majewski, *Kilka uwag o kwestii tzw. rzeczywistego zbiegu przepisów ustawy w prawie karnym i sposobach jej rozstrzygania*, [w:] A. Zoll, Z. Ćwiąkałski, M. Szweczyk, S. Waltoś (red.), *Problemy odpowiedzialności karnej: księga ku czci profesora Kazimierza Buchały*, Wydawnictwo UW, Kraków 1994, s. 178–179 oraz 187–188; P. Kardas, *Glosa do postanowienia SN z dnia 8 kwietnia 2009 r., IV KK 407/08*, *Pałestra* 2010, nr 1–2, s. 277 i n.; tenże, *Problem „idealnego zbiegu przestępstw” na tle aktualnego stanu doktryny i orzecznictwa*, [w:] V. Konarska-Wrzošek, J. Lachowski, J. Wójcikiewicz (red.), *Węzłowe problemy prawa karnego, kryminologii i polityki kryminalnej. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Andrzejowi Markowi*, Wolters Kluwer, Warszawa 2010, s. 143 i n.

²⁶ Odmiennie wnioski wynikają natomiast z uchwały SN z 24 stycznia 2013 r., I KZP 19/12, LEX 1252697; por. P. Kardas, *Glosa...*, s. 277 i n.; P. Kardas, *Problem...*, s. 143 i n.

teorii jedności lub wielości z uwzględnieniem rozwiązań przewidzianych w tym zakresie przez ustawodawcę.

Niemniej jednak, nie wykluczając jednoznacznie słuszności obszernie przytoczonego powyżej poglądu, wskazać należy na pewne trudności w jego aplikacji na gruncie zbiegu odpowiedzialności karnej i odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczyciela akademickiego. Po pierwsze, co nad wyraz istotne, niezbędne jest dostrzeżenie braku precyzyjnej typizacji deliktów dyscyplinarnych w PSWiN, w sposób zbliżony do czynów zabronionych w k.k. Co do zasady ustawodawca postanowił bowiem o pozostawieniu otwartej definicji przewinienia dyscyplinarnego w art. 275 ust. 1 PSWiN, wskazując, że jest nim czyn uchybiający obowiązkom lub godności zawodu nauczyciela akademickiego. Wprawdzie niekiedy wskazano w ustawie, jakie zachowania wypełniają znamiona przewinienia dyscyplinarnego, jak choćby w przypadku art. 287 ust. 2 pkt 1–8 PSWiN, jednakże „otwarta” typizacja, poprzez posłużenie się klauzulami generalnymi, utrudnia zastosowanie reguł wyłączenia wielości ocen w omawianym zakresie.

Po drugie, choć odwołanie się do względów celowościowych mogłoby prowadzić do zastosowania reguł konsumpcji lub subsydiarności, a w ostateczności do wniosku o wyłączeniu zbiegu rzeczonych reżimów odpowiedzialności już na etapie wykładni, to jednak analiza instytucji kształtujących reżim odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczyciela akademickiego zdaje się prowadzić do wniosków odmiennych. Tezę o względnej niezależności postępowania karnego i postępowania w przedmiocie przewinienia dyscyplinarnego nauczyciela akademickiego wspierają przepisy PSWiN odnoszące się m.in. do przedawnienia karalności deliktu. Zgodnie z art. 288 ust. 2 PSWiN w przypadku, w którym czyn zawiera znamiona przestępstwa, postępowanie w przedmiocie przewinienia dyscyplinarnego może być wszczęte do upływu okresu przedawnienia karalności tego przestępstwa. Z kolei z art. 298 ust. 2 PSWiN wynika, że jeżeli czyn zawiera znamiona przestępstwa, przedawnienie karalności następuje w terminach określonych w przepisach odrębnych. Wykładnia tych przepisów prowadzi do dwojakich wniosków. Z jednej strony bowiem postępowanie w przedmiocie popełnienia przez nauczyciela akademickiego przewinienia dyscyplinarnego jest zależne od stwierdzenia, że jego czyn wypełnia jednocześnie znamiona przestępstwa²⁷, jednak jedynie w ten sposób, że powoduje wydłużenie

²⁷ Przez sformułowanie znamiona przestępstwa należy rozumieć raczej znamiona typu czynu zabronionego. W orzecznictwie przyjmuje się bowiem, że sądy dyscyplinarne są uprawnione do samodzielnego stwierdzenia, że przewinienie dyscyplinarne jednocześnie wypełnia znamiona stanowiące wzorzec typu czynu zabronionego przez ustawę karną. W istocie nie dochodzi w ten sposób do stwierdzenia

okresu przedawnienia karalności deliktu do terminów obowiązujących dla tego przestępstwa²⁸. Z drugiej strony, holistyczne spojrzenie na przywołane unormowanie uzasadnia twierdzenie o dopuszczalności takiego przyjęcia jednoczynowego zbiegu przestępstwa z przewinieniem dyscyplinarnym, które skutkuje wymierzeniem zarówno odpowiedzialności karnej, jak i dyscyplinarnej. Skoro bowiem w zakresie normowania przywołanych regulacji jest mowa o tym samym czynie, który odzwierciedla zarówno znamiona deliktu korporacyjnego, jak i przestępstwa, zaś następnie stwierdza się, że fakt ten wpływa na wydłużenie okresu przedawnienia karalności deliktu, to implikuje to twierdzenie o prawnej możliwości pociągnięcia sprawcy zarówno do odpowiedzialności karnej, jak i dyscyplinarnej za ten sam czyn poddany wartościowaniu z różnych perspektyw. Norma ta nie przesądza jednak, że każdorazowo dojdzie do podwójnego ukarania takiego sprawcy, albowiem nie rozstrzyga ona jeszcze kwestii przypisania odpowiedzialności *in genere*. Stanowi ona jednak normatywną podstawę do zakreślenia granic czasowych ścigania za czyn, który może stanowić przewinienie dyscyplinarne, jeżeli jednocześnie wypełnia on znamiona czynu zabronionego. *A contrario*, przyjęcie interpretacji, na podstawie której omawiany zbieg norm sankcjonowanych

przez sąd dyscyplinarny, że sprawca przewinienia dyscyplinarnego popełnił przestępstwo, albowiem sąd ten nie ustala kwestii winy, bezprawności czy karygodności czynu w rozumieniu prawa karnego materialnego *sensu stricto*. Sąd ten poprzestaje jedynie na ustaleniu tego, że zrekonstruowane w zarzucie dyscyplinarnym zdarzenie historyczne poprzez opis czynu odpowiada jednocześnie znamionom określonego typu czynu zabronionego. Zob. szerzej na ten temat W. Kozieliwicz, *Odpowiedzialność dyscyplinarna policjanta za przewinienia dyscyplinarne wypełniające znamiona przestępstw pozostających w zbiegu*, [w:] P. Józwiak, K. Opaliński (red.), *Zbieg odpowiedzialności dyscyplinarnej z innego rodzaju odpowiedzialnością o charakterze represyjnym w służbach mundurowych*, Wydawnictwo Szkoły Policji, Piła 2014, s. 17–26; B. Janusz-Pohl, *W kwestii przedawnienia karalności deliktu dyscyplinarnego popełnionego przez studenta*, „*Ius Novum*” 2013, nr 4, s. 32–47; A. Bojańczyk, T. Razowski, *Konsekwencje procesowe popełnienia przewinienia dyscyplinarnego będącego przestępstwem*, „*Prokuratura i Prawo*” 2009, nr 11–12, s. 42 i n. Por. jednak interesujące wywody wynikające z uchwały SN z 28 września 2006 r., I KZP 8/06, LEX 193136 wyrażone na tle odpowiedzialności dyscyplinarnej wymierzanej na podstawie przepisów ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, z których wynika, że w przypadku jednoczesności i przedmiotowo-podmiotowej tożsamości postępowania karnego i dyscyplinarnego, to drugie należy zawiesić do czasu ukończenia postępowania karnego i przesądzenia kwestii popełnienia przestępstwa przez obwinionego o popełnienie deliktu. Jest tak, ponieważ w ocenie SN organy prowadzące postępowanie w przedmiocie wymierzenia odpowiedzialności o charakterze penalnym, niebędącej odpowiedzialnością karną, nie są uprawnione do samodzielnego ustalenia faktu popełnienia przestępstwa. Zob. także P. Wojciechowski, *Komentarz do art. 298*, [w:] J. Woźnicki (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2019.

²⁸ Zgodnie z art. 288 ust. 1 PSWiN postępowania dyscyplinarnego nie wszczyna się po upływie 5 lat od popełnienia czynu. Trzeba jednak zaznaczyć, że ustawodawca w ust. 3 wprowadza zastrzeżenie, że art. 288 ust. 1 i 2 PSWiN nie stosuje się do postępowania wyjaśniającego wobec nauczyciela akademickiego, któremu zarzuca się popełnienie czynu, o którym mowa w art. 287 ust. 2 pkt 1–5.

prawa karnego i dyscyplinarnego uregulowany byłby zgodnie z teorią jedności, prowadziłyby do stwierdzenia zbędności wskazanych powyżej norm odnoszących się do przedawnienia karalności przewinienia dyscyplinarnego.

Po trzecie, niniejsze rozważania należy poszerzyć o odwołanie do art. 294 ust. 4 PSWiN, który stanowi, że postępowanie dyscyplinarne może być umorzone, jeżeli orzeczenie kary dyscyplinarnej byłoby oczywiście niecelowe ze względu na rodzaj i wysokość kary lub innego środka prawomocnie orzeczonych za ten sam czyn w innym postępowaniu, a interes pokrzywdzonego temu się nie sprzeciwia. Wydaje się, że przywołana norma stanowi szczególnego rodzaju dyrektywę interpretacyjną, która wskazuje na celowościowe podstawy zaniechania pociągnięcia nauczyciela akademickiego do odpowiedzialności dyscyplinarnej. Instytucja ta, zbliżona w swej treści do umorzenia absorpcyjnego uregulowanego na gruncie k.p.k.²⁹, odnosi się do braku zasadności prowadzenia postępowania dyscyplinarnego ze względów teleologicznych, a mianowicie z uwagi na wymierzenie sprawcy dostatecznej dolegliwości w innym postępowaniu, w szczególności w postępowaniu karnym. Wprawdzie instytucja ta ma charakter ściśle procesowy, wobec czego nie sposób rozciągać jej rezultatów na obszar prawa materialnego. Jednakże jej uwzględnienie w rekonstrukcji modelu odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczyciela akademickiego może mieć znaczenie z punktu widzenia reguł funkcjonalnych w procesie stosowania tego reżimu odpowiedzialności. Mianowicie odkodowanie tego, że dany czyn nauczyciela akademickiego wypełnia znamiona przewinienia dyscyplinarnego w sposób odpowiadający jego definicji z art. 275 ust. 1 PSWiN, uzasadnia celowość wszczęcia postępowania, niezależnie od możliwości ujemnego zakwalifikowania tego samego zachowania przez pryzmat innych norm systemu prawnego. Niemniej jednak przypisanie odpowiedzialności za ten czyn na gruncie innego reżimu prawa penalnego i wymierzenie określonej dolegliwości może pozbawiać zasadności dalsze prowadzenie postępowania dyscyplinarnego względem nauczyciela akademickiego. W świetle niezależności odpowiedzialności dyscyplinarnej z innego rodzaju odpowiedzialnością o zbliżonym charakterze, wyrażonej w art. 275 ust. 2 PSWiN, uzasadniona jest konstatacja, że odpowiedzialność dyscyplinarna nauczyciela akademickiego ma charakter samoistny.

²⁹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, t.j. Dz.U. 2022, poz. 1375, ze zm.

4. Koncepcja idealnego zbiegu przestępstwa i przewinienia dyscyplinarnego z perspektywy celów wymierzania odpowiedzialności dyscyplinarnej

Wypada jednak poczynić zastrzeżenie, że przytoczone argumenty nie rozwiewają w sposób całkowicie jednoznaczny wątpliwości co do podstaw rozstrzygania jednoczynowego zbiegu norm sankcjonowanych w omawianym zakresie. Szczególnie rozważania natury procesowej, choć bezsprzecznie pomocne w holistycznym odzwierciedleniu modelu postępowania dyscyplinarnego nauczycieli akademickich wprowadzonego przez ustawodawcę, nie mogą mieć pierwszorzędного znaczenia w kontekście dopuszczalności zastosowania reguł wyłączenia wielości ocen w procesie wykładni. Jest tak, ponieważ nie sposób z pełnym przekonaniem stwierdzić, że określony kształt instytucji procesowej przekłada się na reguły walidacyjne i kolizyjne procesu wykładni norm sankcjonowanych prawa karnego. Wykładnia przepisów normujących instytucje procesowe prowadzi raczej do wniosków w zakresie potencjalnych prawno-penalnych konsekwencji związanych z jednoczynowym popełnieniem przestępstwa i przewinienia dyscyplinarnego niż do rozstrzygnięcia problematyki związanej z kwalifikacją prawną czynu oraz podstawami przypisania odpowiedzialności. Powyższe sprawia, że zasygnalizowane kontrowersje trudno jest rozstrzygnąć na podstawie jednoznacznych rezultatów wykładni językowej i funkcjonalnej przepisów kształtujących reżim odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli akademickich.

Wydaje się zatem, że przyjęcie koncepcji wielości ocen, a zatem idealnego zbiegu przestępstwa z przewinieniem dyscyplinarnym nauczyciela akademickiego ma charakter aksjomatyczny. Twierdzenie to zdaje się być wspierane poprzez odniesienie do celów wymierzania odpowiedzialności o charakterze zawodowym, które są jakościowo inne od tej wymierzonej w postępowaniu karnym³⁰. Stanowisko o niezależności odpowiedzialności dyscyplinarnej oraz karnej w przypadku jednoczynowego zbiegu podstaw do ich wymierzenia zdaje się być aprobowane także w doktrynie i orzecznictwie. W. Kozielowicz podkreśla, że pomiędzy podstawami do przypisania odpowiedzialności obu typów nie zachodzi stosunek wykluczania, albowiem „są to pojęcia jakościowo inne”³¹.

³⁰ Zob. m.in. Z. Leoński, *Odpowiedzialność dyscyplinarna słuchaczy państwowych szkół wyższych w prawie polskim*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza. Prawo” 1955, nr 1, s. 133; H. Popławski, *Zasada „ne bis in idem” we wzajemnych stosunkach prawa karnego, karno-administracyjnego i dyscyplinarnego*, „Nowe Prawo” 1964, nr 5, s. 473 i n.; D. Bek, J. Hanc, A. Jaworska-Wieloch, *Odpowiedzialność...*, s. 299 i n.; W. Kozielowicz, *Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów, prokuratorów, adwokatów, radców prawnych i notariuszy*, Wolters Kluwer, Warszawa 2016, s. 15.

³¹ W. Kozielowicz, *Odpowiedzialność dyscyplinarna...*, s. 15.

W odniesieniu do tego wątku zasadne jest stwierdzenie, że nie każde zachowanie wypełniające znamiona typu czynu zabronionego, a w konsekwencji uznane za zachowanie przestępne, będzie jednocześnie stanowiło przewinienie dyscyplinarne nauczyciela akademickiego, o którym mowa w art. 275 ust. 2 PSWiN. Jest zapewne tak, że w wielu przypadkach – w szczególności w odniesieniu do przestępstw umyślnych, a tym bardziej tych stanowiących zbrodnie – to samo zachowanie może prowadzić zarówno do odpowiedzialności karnej, jak i dyscyplinarnej. Przypomnieć bowiem należy, że wobec otwartej definicji przewinienia dyscyplinarnego, za czyn tego rodzaju może zostać uznane zachowanie polegające na uchybieniu godności zawodu nauczyciela akademickiego. Jak wskazuje P. Wojciechowski, za takie przewinienie należy uznać zachowanie naruszające reguły deontologii zawodowej uwzględniające zasady moralne i etyczne związane z funkcjonowaniem w środowisku akademickim³². Podkreśla się przy tym, że rzeczony reguły etyczne odnoszą się nie tylko do funkcjonowania nauczyciela akademickiego w życiu zawodowym, lecz także w życiu prywatnym. Wobec tego z reguły będzie tak, że popełnienie zbrodni przez nauczyciela akademickiego, choćby nawet pozostającej bez związku z jego rolą w społeczności akademickiej, prowadzić będzie do stwierdzenia, iż czyn ten uchybiał godności zawodu, a w konsekwencji do wszczęcia postępowania dyscyplinarnego. Z drugiej strony nie każde przestępstwo będzie stanowiło przewinienie dyscyplinarne. L. Gardocki wskazuje, że „w sytuacjach popełnienia typowego przestępstwa nieumyślnego – spowodowania wypadku drogowego, nie w stanie nietrzeźwości i nie na skutek rażącego, a w każdym razie nie na skutek umyślnego, naruszenia przez sprawcę zasad ostrożności w ruchu drogowym – odpowiedź nie jest jednoznaczna”³³. K. Dudka, odwołując się do tego poglądu, zasygnalizowała z kolei, że „[w] ukazanej sytuacji, choć sprawca popełnia przestępstwo, nie można mu jednak przypisać popełnienia deliktu dyscyplinarnego”³⁴.

Z drugiej strony, z całą pewnością jest tak, że w wielu przypadkach popełnienie przewinienia dyscyplinarnego nie będzie wiązało się z popełnieniem czynu zabronionego. Stanie się tak wyłącznie w przypadku, gdy delikt dyscyplinarny wypełni znamiona czynu zabronionego przez ustawę karną. Zatem

³² P. Wojciechowski, *Komentarz do art. 275...*, tamże.

³³ Zob. L. Gardocki, *Prawnokarna problematyka sędziowskiej odpowiedzialności dyscyplinarnej*, [w:] J. Giezek (red.), *Przestępstwo – kara – polityka kryminalna. Problemy tworzenia i funkcjonowania prawa. Księga jubileuszowa z okazji 70. rocznicy urodzin Profesora Tomasza Kaczmarka*, Zakamycze, Wrocław 2006, *passim*.

³⁴ K. Dudka, *Odpowiedzialność dyscyplinarna oraz zakres stosowania przepisów k.p.k. w postępowaniu dyscyplinarnym wobec nauczycieli akademickich*, „*Studia Iuridica Lublinensia*” 2007, nr 9, s. 10.

cele postępowania dyscyplinarnego łączą się przede wszystkim ze szczególnym charakterem niektórych zawodów oraz zasadami funkcjonowania konkretnych korporacji zawodowych³⁵. Wobec tego realizuje odmienne jakościowo cele od odpowiedzialności karnej, co uzasadnia jej niezależność. Jak podkreśla R. Giętkowski „[o] ile głównym celem odpowiedzialności karnej jest ochrona porządku prawnego w państwie, o tyle w przypadku odpowiedzialności dyscyplinarnej chodzi przede wszystkim o ochronę szeroko rozumianego porządku prawnego w danej organizacji wykonującej zadania publiczne (obejmującego wszelkiego rodzaju normy obowiązujące w takiej organizacji, w szczególności dotyczące wykonywania zawodu czy pełnienia służby/funkcji)...”³⁶. Podkreśla się bowiem, że choć odpowiedzialność dyscyplinarna w istocie pełni funkcję ochronną, to niesie ona za sobą inne znaczenie niż w przypadku odpowiedzialności karnej. Zdaniem TK zapewnia ona członkom danej korporacji zawodowej swobodę i niezależność przy wykonywaniu zawodu, a także zabezpieczenie społecznego zaufania³⁷. Wymierzenie odpowiedzialności dyscyplinarnej za czyn, który jednocześnie realizuje znamiona czynu zabronionego, uzasadnia się prawem do samokontroli grupy społecznej, jaką jest środowisko akademickie³⁸. Rzeczona samokontrola prowadzić ma właśnie do zagwarantowania odpowiedniego poziomu zaufania społecznego i realizacji funkcji integracyjnej³⁹.

Powyższe wnioski wspiera jeszcze jeden argument. Mianowicie, twierdzenie przeciwne, tj. takie, że przypisanie odpowiedzialności karnej wyłącza możliwość orzekania o odpowiedzialności dyscyplinarnej, mogłoby prowadzić

³⁵ Wyrok TK z 27 lutego 2001 r., K 22/00, LEX 46860.

³⁶ R. Giętkowski, *Odpowiedzialność...*, s. 109.

³⁷ Potwierdził to TK w swoim orzecznictwie odnoszącym się do odpowiedzialności dyscyplinarnej innych grup zawodowych, m.in. funkcjonariuszy Policji. W swoim wyroku z 8 października 2002 r., K 36/00, Dz.U. 2002 Nr 176, poz. 1457, TK stanął na stanowisku, że wyraźna norma prawna, na podstawie której poniesienie odpowiedzialności dyscyplinarnej za popełnienie przestępstwa i wykroczenia przez Policjanta, następuje niezależnie od odpowiedzialności karnej za ten sam czyn nie jest niezgodna z art. 2 i art. 5 Konstytucji RP. W istocie analiza hipotezy tego przepisu prowadziła do wniosku, że każdorazowo popełnienie przestępstwa lub wykroczenia przez Policjanta, stanowi przewinienie dyscyplinarne i powoduje konieczność wszczęcia postępowania w przedmiocie wymierzenia odpowiedzialności. TK stwierdził wyraźnie, że odpowiedzialność dyscyplinarna odbywa się w innej płaszczyźnie, niezależnie od odpowiedzialności karnej, zob. m.in. wyrok TK z 8 grudnia 1998 r., K 41/97, Dz.U. 1998 Nr 158 poz. 1043; wyrok TK z 27 lutego 2001 r., K 22/00; wyrok TK z 8 października 2002 r., K 36/00.

³⁸ W. Kozieliwicz, *Stosowanie...*, s. 455–456.

³⁹ Zob. D. Bek, J. Hanc, A. Jaworska-Wieloch, *Odpowiedzialność...*, s. 190 i n.; Szerzej: J. Skuczyński, *Granice odpowiedzialności dyscyplinarnej*, [w:] P. Skuczyński, P. Zawadzki (red.), *Odpowiedzialność dyscyplinarna. Podstawy, procedura i orzecznictwo w sprawach studentów Uniwersytetu Warszawskiego 2000-2005*, Wydawnictwo UW, Warszawa 2008, s. 11, <https://doi.org/10.31338/uw.9788323526476>.

do nieakceptowalnych konsekwencji w przypadku braku skazania oskarżonego za zarzucane przestępstwo. Otóż w takim wypadku mogłoby m.in. dojść do sytuacji, w której sąd karny doszedłby do przekonania, że czyn oskarżonego, który wypełniał znamiona typu czynu zabronionego, ostatecznie nie spełniał kwantum społecznej szkodliwości w stopniu wyższym niż znikomy. Wobec czego nie dojdzie do przypisania sprawcy odpowiedzialności karnej. Niemniej jednak znikomy stopień społecznej szkodliwości czynu, oceniony z perspektywy prawa karnego, nie zawsze będzie odpowiadał stopniowi karygodności relewantnego zachowania sprawcy na gruncie postępowania dyscyplinarnego. Bez trudu można wyobrazić sobie sytuację, w której nieszkodliwy społecznie czyn na gruncie prawa karnego, może stanowić jednocześnie uchybienie godności zawodu nauczyciela akademickiego, z uwagi na naruszenie zasad deontologii wykonywanej profesji. Przyjęcie koncepcji jedności w takim wypadku i rozstrzygnięcie wyłącznie o odpowiedzialności karnej, wobec braku wyraźnej normy prawnej umożliwiającej orzekanie o odpowiedzialności dyscyplinarnej w sytuacji niestwierdzenia popełnienia przestępstwa, doprowadziłoby do wyeliminowania możliwości przypisania negatywnych konsekwencji prawnych *in genere*. Niewątpliwie w ten sposób doszłoby do zniweczenia celów, dla których wprowadzona została do systemu prawnego odpowiedzialność dyscyplinarna i skutkowałoby niepożądaną bezkarnością sprawcy za zachowanie, które może uchybiać zasadom deontologii, w szczególności godności zawodu.

5. Wnioski końcowe

Przeprowadzona analiza prowadzi do konstatacji, że wykładnia przepisów kształtujących model postępowania dyscyplinarnego wobec nauczycieli akademickich, w przypadku jednoczynowego zbiegu deliktu dyscyplinarnego z przestępstwem, nie umożliwia wyprowadzenia jednoznacznych wniosków co do rozstrzygnięcia przedmiotowej problematyki. Wydaje się, że jedynie odwołanie do systemowego uzasadnienia obowiązywania odpowiedzialności dyscyplinarnej w systemie prawnym i jej jakościowej niezależności względem innego rodzaju odpowiedzialności represyjnej, uzasadnia przyjęcie teorii wielości w tym zakresie. W konsekwencji w sytuacji, gdy ten sam czyn nauczyciela akademickiego wypełnia znamiona przestępstwa i przewinienia dyscyplinarnego, dopuszczalne jest wielokrotne wartościowanie tego zachowania z perspektywy obu tych reżimów odpowiedzialności penalnej. Co za tym idzie, w obu tych przypadkach możliwe jest przypisanie i wymierzenie

negatywnych konsekwencji prawnych za ten sam czyn, zarówno na podstawie k.k., jak i PSWiN. Innymi słowy, ten sam czyn może być jednocześnie oceniony jako przestępstwo i przewinienie dyscyplinarne⁴⁰.

Inną kwestię stanowi natomiast teleologiczna potrzeba wymierzenia odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycielowi akademickiemu w sytuacji, gdy za ten sam czyn został on już skazany wyrokiem karnym. Zagadnienie to jest tym bardziej aktualne, jeżeli uwzględni się fakt, że sąd w ramach środków karnych wymierzonych nauczycielowi akademickiemu za popełnione przestępstwo może ukształtować reakcję prawnokarną w sposób, który odczuwalny będzie także na gruncie zawodowym. W szczególności należy mieć tu na myśli możliwość wymierzenia przez sąd środka karnego w postaci zakazu zajmowania określonego stanowiska albo wykonywania określonego zawodu z art. 41 § 1 k.k. W takim przypadku w istocie wymierzanie odpowiedzialności dyscyplinarnej za ten sam czyn może okazać się niecelowe. Niemniej odstąpienie od przypisania dalszych konsekwencji prawnych na gruncie dyscyplinarnym może nastąpić przy zastosowaniu instytucji procesowych, w szczególności przywołanej już wcześniej podstawy umorzenia postępowania z art. 294 ust. 4 PSWiN. W żadnym wypadku nie przesądza to jednak o przyjęciu teorii jedności na gruncie zasad rozstrzygania zbiegu podstaw odpowiedzialności karnej i dyscyplinarnej za ten sam czyn. Problematyka ta winna być rozpatrywana wyłącznie przez pryzmat zasadności wymierzenia reakcji prawno-penalnej. Nie dotyczy ona zatem normatywnie uregulowanej dopuszczalności redukcji podstaw przypisania odpowiedzialności penalnej sprawcy.

Bibliografia

Akty prawne

Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń, t.j. Dz.U. 2021, poz. 2008, ze zm.

Ustawa z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze, t.j. Dz. U. 2022, poz. 1184, ze zm.

Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych, t.j. Dz.U. 2021, poz. 1062, ze zm.

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, t.j. Dz.U. 2021, poz. 2345, ze zm.

⁴⁰ P. Józwiak, *Wstęp...*, s. 101.

- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, t.j. Dz.U. 2022, poz. 1375, ze zm.
- Ustawa z dnia 10 września 1999 r. Kodeks karny skarbowy, t.j. Dz.U. 2022, poz. 859, ze zm.
- Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym, Dz.U. 2005 Nr 164, poz. 1365.
- Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, t.j. Dz.U. 2022, poz. 574, ze zm.

Orzecznictwo

- Wyrok TK z 8 grudnia 1998 r., K 41/97, Dz.U. 1998 Nr 158, poz. 1043.
- Wyrok TK z 27 lutego 2001 r., K 22/00, LEX 46860.
- Wyrok TK z 8 października 2002 r., K 36/00, Dz.U. 2002 Nr 176, poz. 1457.
- Uchwała SN z 28 września 2006 r., I KZP 8/06, LEX 193136.
- Uchwała SN z 24 stycznia 2013 r., I KZP 19/12, LEX 1252697.

Literatura

- Bek D., Hanc J., Jaworska-Wieloch A., Sitarz O., Zawiejski P., *Odpowiedzialność dyscyplinarna w systemie polskiego prawa represyjnego*, Poltext, Warszawa 2019.
- Bojańczyk A., Razowski T., *Konsekwencje procesowe popełnienia przewinienia dyscyplinarnego będącego przestępstwem*, „Państwo i Prawo” 2009, nr 11–12, s. 42–69.
- Borkowska J. (red.), *Odpowiedzialność urzędnika administracji publicznej. Odpowiedzialność majątkowa, służbowa, cywilnoprawna i karna*, C.H. Beck, Warszawa 2012.
- Dudka K., *Odpowiedzialność dyscyplinarna oraz zakres stosowania przepisów k.p.k. w postępowaniu dyscyplinarnym wobec nauczycieli akademickich*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2007, z. 9, s. 9–24.
- Dziewięcka-Bokun L., *Sankcja prawna w prawie administracyjnym*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Prawo” 1972, nr 169, s. 32–47.
- Gardocki L., *Prawnokarna problematyka sędziowskiej odpowiedzialności dyscyplinarnej*, [w:] J. Giezek (red.), *Przestępstwo – kara – polityka kryminalna. Problemy tworzenia i funkcjonowania prawa: księga jubileuszowa z okazji 70 rocznicy urodzin profesora Tomasza Kaczmarka*, Zakamycze, Wrocław 2006, s. 191–200.

- Giętkowski R., *Odpowiedzialność dyscyplinarna studentów. Omówienie, przepisy, wzory pism*, edu-Libri, Kraków-Legionowo 2021.
- Giętkowski R., *Odpowiedzialność dyscyplinarna w prawie polskim*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2013.
- Janusz-Pohl B., *W kwestii przedawnienia karalności deliktu dyscyplinarnego popełnionego przez studenta*, „Ius Novum” 2013, nr 4, s. 32–47.
- Jóźwiak P., *Odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie*, Ars boni et aequi, Poznań 2015.
- Jóźwiak P., *Wstęp do rozważań na temat aksjomatycznej podstawy zbiegu przestępstw i deliktów dyscyplinarnych w służbach mundurowych*, [w:] P. Jóźwiak, K. Opaliński (red.), *Zbieg odpowiedzialności dyscyplinarnej z innego rodzaju odpowiedzialnością o charakterze represyjnym w służbach mundurowych*, Wydawnictwo Szkoły Policji w Pile, Piła 2014, s. 97–104.
- Kardas P., *Glosa do postanowienia SN z dnia 8 kwietnia 2009 r., IV KK 407/08*, „Palestra” 2010, nr 1–2, s. 277–289.
- Kardas P., *Problem „idealnego zbiegu przestępstw” na tle aktualnego stanu doktryny i orzecznictwa*, [w:] V. Konarska-Wrzosek, J. Lachowski, J. Wójcikiewicz (red.), *Węzłowe problemy prawa karnego, kryminologii i polityki kryminalnej. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Andrzejowi Markowi*, Wolters Kluwer, Warszawa 2010, s. 143–162.
- Kardas P., *Zbieg przepisów ustawy w prawie karnym. Analiza teoretyczna*, Wolters Kluwer, Warszawa 2011.
- Kardas P., Majewski J., *Kilka uwag o kwestii tzw. rzeczywistego zbiegu przepisów ustawy w prawie karnym i sposobach jej rozstrzygnięcia*, [w:] A. Zoll, Z. Ćwiąkałski, M. Szewczyk, S. Waltoś (red.), *Problemy odpowiedzialności karnej: księga ku czci profesora Kazimierza Buchały*, Wydawnictwo UW, Kraków 1994, s. 177–189.
- Koziulewicz W., *Odpowiedzialność dyscyplinarna policjanta za przewinienia dyscyplinarne wypełniające znamiona przestępstw pozostających w zbiegu*, [w:] P. Jóźwiak, K. Opaliński (red.), *Zbieg odpowiedzialności dyscyplinarnej z innego rodzaju odpowiedzialnością o charakterze represyjnym w służbach mundurowych*, Wydawnictwo Szkoły Policji w Pile, Piła 2014, s. 17–26.
- Koziulewicz W., *Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów, prokuratorów, adwokatów, radców prawnych i notariuszy*, Wolters Kluwer, Warszawa 2016.
- Koziulewicz W., *Stosowanie prawa karnego materialnego i procesowego w postępowaniu dyscyplinarnym w sprawach sędziów (zarys problematyki)*, [w:] L. Leszczyński, E. Skrętowicz, Z. Hołda (red.), *W kręgu teorii i praktyki prawa karnego. Księga poświęcona pamięci profesora Andrzeja Wąska*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2005, s. 455–464.

- Leoński Z., *Odpowiedzialność dyscyplinarna słuchaczy państwowych szkół wyższych w prawie polskim*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza. Prawo” 1955, nr 1, s. 131–142.
- Majewski J., *Zbieg przepisów ustawy. Zagadnienia węzłowe*, [w:] R. Dębski (red.), *System Prawa Karnego*, t. 3, C.H. Beck 2013, s. 1105–1189.
- Pohl Ł., *Komentarz do art. 11 KK*, [w:] R. Stefański (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Legalis, Warszawa 2021.
- Pohl Ł., *Prawo karne. Wykład części ogólnej*, Wolters Kluwer, Warszawa 2012.
- Popławski H., *Zasada „ne bis in idem” we wzajemnych stosunkach prawa karnego, karnoadministracyjnego i dyscyplinarnego*, „Nowe Prawo” 1964, nr 5, s. 473–484.
- Skuczyński J., *Granice odpowiedzialności dyscyplinarnej*, [w:] P. Skuczyński, P. Zawadzki (red.), *Odpowiedzialność dyscyplinarna. Podstawy, procedura i orzecznictwo w sprawach studentów Uniwersytetu Warszawskiego 2000-2005*, Wydawnictwo UW, Warszawa 2008, s. 7–30, <https://doi.org/10.31338/uw.9788323526476>.
- Sroka T., *Przestępstwo jako przewinienie dyscyplinarne w perspektywie celów postępowania dyscyplinarnego wobec studentów*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2011, nr 1, s. 137–148.
- Tarnawski M., *Zagadnienia jedności i wielości przestępstw*, Prawo Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Wydawnictwo UAM, Poznań 1977.
- Wojciechowski P., *Komentarz do art. 275*, [w:] J. Woźnicki (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2019.
- Wojciechowski P., *Komentarz do art. 298*, [w:] J. Woźnicki (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2019.
- Wojciechowski P., *Komentarz do art. 314*, [w:] J. Woźnicki (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2019.
- Wolter W., *Kumulatywny zbieg przepisów ustawy*, PWN, Warszawa 1960.